

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Software Finland ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksemme työryhmän mietinnöstä. Hallitusohjelmassa on useita kannatettavia julkisia hankintoja koskevia uudistuksia ICT-alan näkökulmasta. Toteutuessaan ne edistävät julkisten ICT-hankintojen toimivuutta ja vaikuttavuutta.

Software Finland ry pitää työryhmämietinnön esityksiä pääosin kannatettavina, sillä ne edistävät julkisten ICT-hankintojen toimivuutta, kilpailua ja julkistalouden kestävyttä.

Korostamme erityisesti tarvetta lisätä markkinoiden avoimuutta ja reiluja kilpailutuskäytäntöjä, sillä ne mahdollistavat parhaat ratkaisut laadun ja kustannusten suhteen sekä tukevat yritysten kasvua.

Software Finland ry korostaa, että edustamme yli 600 suomalaista ohjelmisto- ja ICT-yritystä. Toimialayritykselle inhouse-yhtiöt ovat asiakkaita ja jakelijoita, kilpailijoita tai molempia samanaikaisesti. Tästä näkökulmasta inhouse-yhtiöiden rooli julkisilla hankintamarkkinoilla on erittäin sensitiivinen aihe.

Software Finland ry:n kyselytutkimuksessa 2023 ohjelmistoyrityksistä 91% tekisi mieluiten kauppaa suoraan julkisasiakkaiden kanssa. 9% halusi mieluummin myydä tuotteita, palveluita ja osaamistaan inhouse-yhtiöiden kautta.

<https://softwarefinland.fi/tiedotteet/inhouse-hankinnat-kyseenalaistava-kkv-paatos-erittain-tervetullut/>

Tämä lausunto edustaa koko ohjelmistotoimia-alan yhteistä etua pitkällä aikavälillä, vaikka yksittäisille yrityksille nykytilan muutos hallitusohjelman ehdotuksen mukaiseksi olisi alkuunsa huononnut. Toivomme, että lausunto huomioidaan alan laajana näkemyksenä lainsäädäntötyössä.

Pidämme esitystä sidosyksiköiden käytön rajoittamisesta vähimmäisomistusosuus-vaatimuksella (10 %) tärkeänä, mutta sitä tulisi täydentää siten, että sidosyksiköt eivät toimi samanaikaisesti yhteishankintayksikkönä ja palveluntarjoajana.

Samalla haluamme tuoda esille että 10% vähimmäisomistusvaatimus ei mielestämme ole paras ratkaisu. Väestöpohjaan perustuva omistusten rajoittaminen toimisi huomattavasti paremmin. Esimerkiksi 200.000 tai 250.000 asukkaan yhteisraja omistajien osalta mahdollistaisi useamman kuin kymmenen vierekkäisen pienen kunnan yhteisen toiminnan paikallisesti esim Pohjois- tai Itä-Suomessa paremmin sidosyksiköiden osalta.

Kilpailutuksen uusiminen yhden tarjouksen tilanteessa ja markkinakartoituksen tekeminen ovat oikeansuuntaisia ehdotuksia, mutta vaativat lisätarkennusta, jotta tässä ei avata ovea lain kiertämiseksi liian helposti.

Lisäksi muistutamme, että hallitusohjelman julkisiin hankintoihin liittyvät tavoitteet edellyttävät myös muita toimia, jotka on toteutettava hankintalain päivityksen rinnalla, jotta uudistuksen hyödyt saavutetaan täysimääräisesti.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Software Finland ry pitää hankintojen valmistelua koskevia esityksiä pääosin kannatettavina, mutta esittää niihin tarkennuksia.

Markkinakartoitus (65 §): Ehdotus velvoittaisi markkinakartoituksen vain yli 10 miljoonan euron hankinnoissa, mikä rajaa sen soveltamisalan aivan liian kapeaksi ICT-hankintojen osalta. Suosittelemme, että velvoite laajennetaan kaikkiin kansalliset kynnysarvot ylittäviin hankintoihin. Lisäksi markkinakartoituksen rinnalle tulisi säätää markkinavuoropuhelu, jolloin 65 § voitaisiin nimetä ”Markkinakartoitus- ja vuoropuhelu”.

Hankintojen jakaminen osiin (75 §): ICT-hankintojen jakaminen osiin edistää kilpailua ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia, joten pidämme esitystä lähtökohtaisesti hyvänä. Poikkeusperusteet on kuitenkin rajattava tarkasti ja tulisi olemaan aidosti todellisia poikkeuksia, eikä normi ja tapa kiertää lain henkeä. Lisäksi kannatamme muutosta, joka mahdollistaa markkinaoikeusvalituksen hankintojen jakamatta jättämisestä.

Hankintamenettelyn keskeyttäminen (125 §): Esitys uusintakilpailutuksesta yhden tarjouksen tilanteessa on perusteltu ja kannustaa huolelliseen hankinnan suunnitteluun. Uusintavelvoitteen poikkeussäännökset – markkinakartoituksen tekeminen tai hankinnan jakaminen osiin – voivat toimia kannustimina, mutta avaavat oven lain kiertämiseksi liian helposti, joten emme tue poikkeussäännöksi. Esimerkkitapaus: Näennäinen markkinakartoitus ilman todellista kilpailuttamistarkoitusta.

Kaiken kaikkiaan esitykset tukevat markkinakartoituksen hyödyntämistä ja huolellisempaa hankintavalmistelua, mutta niiden soveltamisalaa ja poikkeusperusteita tulee tarkentaa ja rajata jatkovalmistelussa.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Ks. edellinen vastauksemme.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Software Finland ry pitää työryhmän esitystä sidosyksiköiden vähimmäisomistus-vaatimuksesta (10 %) perusteltuna ja välttämättömänä julkisten hankintamarkkinoiden kilpailullisuuden lisäämiseksi. Inhouse-yhtiöiden laaja käyttö kilpailuttamatta tehtävissä hankinnoissa on merkittävä ongelma, joka heikentää julkisen talouden tehokkuutta ja estää markkinaehtoisien kilpailun.

Viimeaikaiset tutkimukset (Jyväskylän yliopisto 2023 & 2024, Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2023) osoittavat, että markkinaehtoisella kilpailutuksella voitaisiin saavuttaa merkittäviä tuottavuushyötyjä. Lisäksi selvitykset (EK 2023) vahvistavat, ettei Suomessa yleisesti käytössä olevaa

pienomistusjärjestelyä (jopa alle 1% omistukset), jolla hankintayksiköt välttävät kilpailutuksen, esiinny verrokkimaissa. Suomen inhouse-yhtiöiden rakenne on kansainvälisesti poikkeuksellinen. Ne ovat erityisen suuria ja niillä on satoja omistajia, mikä näkyy erityisesti ICT-sektorilla.

Alun perin sidosyksikköjen tarkoitus oli mahdollistaa kuntien oman toiminnan ulkoistaminen pienimuotoisesti, mutta nykytilanne on tästä kaukana. Käytäntö, jossa kunnille on markkinoitu osakkuuksia sidosyksiköissä kilpailutuksen välttämiseksi, on vääristänyt hankintamarkkinoita ja heikentänyt ICT-alan yritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin tarjouskilpailuihin.

Viimeaikaiset markkinaoikeuden ratkaisut (MAO 154/2024, MAO 500/2024) ovat selkeyttäneet, että nykyiset pienomistuksiin perustuvat sidosyksikköjärjestelyt ovat lainvastaisia. Näin ollen esitetty 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus on askel oikeaan suuntaan, ja sen kiertäminen tytär- ja osakkuusyhtiöiden kautta tulee estää.

Samalla haluamme tuoda esille että 10% vähimmäisomistusvaatimus ei mielestämme ole paras ratkaisu. Väestöpohjaan perustuva omistusten rajoittaminen toimisi huomattavasti paremmin. Esimerkiksi 200.000 tai 250.000 asukkaan yhteisraja omistajien osalta mahdollistaisi useamman kuin kymmenen vierekkäisen pienen kunnan yhteisen toiminnan paikallisesti esim Pohjois- tai Itä-Suomessa paremmin sidosyksiköiden osalta.

ICT-hankintojen näkökulma: Tarve selkeälle markkinarakenteelle

ICT-sektorilla inhouse-yhtiöiden kaksoisrooli hankintayksiköille palveluita tuottavana yksikkönä ja samalla yhteishankintayksikkönä on merkittävä ongelma.

Markkinatoimijoiden näkökulmasta tämä vähentää kilpailun avoimuutta ja aiheuttaa epävarmuutta tarjoajille, koska sidosyksiköt voivat käyttää yhteishankintayksikön asemaansa oman markkina- asemansa vahvistamiseen. Yritykset eivät voi luottavaisin mielin tarjota ratkaisujaan yhteishankintayksiköille, jos samalla riskinä on, että niiden liikesalaisuudet ja tietotaito päätyvät sidosyksikkökilpailijan käyttöön.

Tämän vuoksi Software Finland ry esittää, että sidosyksiköiden kaksoisrooli on poistettava säätämällä, että ne voivat toimia joko yhteishankintayksikkönä tai palveluntarjoajana, mutta eivät molemmissa rooleissa samanaikaisesti. Tällainen sääntely lisäisi luottamusta markkinoihin ja kannustaisi yrityksiä osallistumaan tarjouskilpailuihin.

Tämä muutos parantaisi julkisten ICT-hankintojen kilpailullisuutta, vähentäisi markkinahäiriöitä ja varmistaisi, että hankintayksiköt saavat parhaita mahdollisia ratkaisuja kustannustehokkaasti ja laadukkaasti.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Software Finland ry pitää sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimusta (10 %) merkittävänä uudistuksena, joka edistää julkisten hankintamarkkinoiden kilpailullisuutta ja parantaa ICT-alan yritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin hankintoihin. Tällä hetkellä laajalle levinnyt inhouse-yhtiöiden käyttö rajoittaa avointa kilpailua ja estää markkinaehtoisten toimijoiden pääsyn julkisille hankintamarkkinoille.

ICT-sektorin näkökulmasta inhouse-yhtiöiden kilpailuttamatta tehdyt hankinnat ovat erityisen ongelmallisia, sillä alan yrityksillä on laajasti tarjolla korkealaatuisia, skaalautuvia ja kustannustehokkaita ratkaisuja, jotka pystyvät korvaamaan sidosyksiköiden palvelut. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitys (2/2024) tukee tätä näkökulmaa: valtaosa yrityksistä arvioi pystyvänsä laajentamaan toimintaansa ja tarjoamaan heti vastaavia palveluita, jos markkina vapautuisi.

Vaikka huolta on esitetty erityisesti pienten kuntien ja harvaan asuttujen alueiden ICT-palveluiden saatavuudesta, ohjelmistoalan yritykset ovat jo valmiita tarjoamaan kustannustehokkaita ja joustavia ratkaisuja myös pienille kunnille (Software Finland selvitys 2024). ICT-yritykset hyödyntävät pilvipohjaisia, etäkäyttöisiä ja alihankintaverkostoihin perustuvia palveluita, jotka takaavat saatavuuden ilman fyysistä läsnäoloa. Lisäksi kuntien yhteishankintarenkaat ja alueelliset yhteistyömallit tukevat pienten kuntien hankintatarpeita.

Markkinavaikutukset ja kilpailun lisääntyminen

Sidosyksiköiden purkautuminen avaa markkinoita laajemmalle kilpailulle, mikä kannustaa ICT-yrityksiä kehittämään innovatiivisia ratkaisuja julkiselle sektorille ja parantamaan palveluiden laatua. Tämä johtaa parempaan palvelutasoon ja edullisempiin hintoihin kunnille ja hyvinvointialueille. Jos sidosyksikköjä ei rajoiteta, ja markkinoita pidetään kiinni, menee kehitys päinvastaiseen suuntaan.

In-house-yhtiöiden tulevaisuus ja markkinaehtoiset vaihtoehdot

Vähimmäisomistusvaatimus ei tarkoita sidosyksiköiden loppumista, vaan niiden roolin tarkentamista alkuperäiseen tarkoitukseensa: palvelemaan rajattua, seudullista omistajajoukkoa. Lisäksi mikään ei estä nykyisiä in-house-yhtiöitä muuttumasta markkinaehtoisiksi toimijoiksi, jotka voivat kilpailla tasavertaisesti muiden yritysten kanssa. Tämä edellyttää, että kunnat ja hyvinvointialueet tekevät

jatkossa tarkempaa kokonaistaloudellista punnintaa omien palveluidensa ja markkinaehtoisten hankintojen välillä.

Software Finland ry korostaa, että kilpailun edistäminen julkisissa ICT-hankinnoissa on kaikkien osapuolten etu. Avoimempi hankintamalli tukee julkistaloutta, parantaa palveluiden laatua ja luo tasapuolisemmat toimintaedellytykset yrityksille.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

--

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

--

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Software Finland ry pitää sidosyksiköiden 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimusta tärkeänä uudistuksena, joka tuo merkittäviä hyötyjä julkisiin hankintamarkkinoihin, julkistalouteen ja yrityskenttään.

1. Kilpailun lisääntyminen ja julkisten hankintojen tehokkuus

Sidosyksiköiden käyttö on pitkään rajoittanut avointa kilpailua, mikä on heikentänyt julkisten hankintojen laatua ja kustannustehokkuutta. Uudistus avaa hankintamarkkinoita ja lisää kilpailua, mikä pitkällä aikavälillä laskee hintoja ja parantaa palveluiden laatua. Kilpailullinen markkina tuo myös uusia innovaatioita julkisiin hankintoihin ja varmistaa, että verovarolla saadaan mahdollisimman vaikuttavia ratkaisuja.

2. Vaikutukset ICT-alaan ja paikalliseen yritystoimintaan

ICT-sektorilla sidosyksiköjärjestelyt ovat olleet esteenä pk-yritysten ja uusien toimijoiden pääsyle julkisiin hankintoihin. Kilpailun lisääntyessä pk-yritykset saavat paremmat mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuihin, mikä rohkaisee uusien yritysten perustamista ja tukee alueellista elinvoimaa ja työllisyyttä.

Lisäksi kilpailullisten markkinoiden laajentuminen vahvistaa suomalaisten yritysten vientipotentiaalia, kun ne pääsevät kehittämään innovatiivisia ratkaisuja yhteistyössä julkisen sektorin kanssa. Tämä kasvattaa koko ICT-alan kilpailukykyä.

3. Julkisyhteisöjen resurssien parempi kohdentaminen

Selkeä omistusrakenne ja omistajien tosiasiallinen määräysvalta sidosyksiköihin vähentää resurssien sitomista tehottomiin tai strategisesti epätarkoituksenmukaisiin hankintoihin. Julkiset varat voidaan kohdentaa paremmin sellaisiin palveluihin, jotka aidosti tukevat julkisyhteisöjen toimintaa.

Lisäksi vaatimus pienentää kuntien ja hyvinvointialueiden taloudellisia riskejä, koska omistussuuden kasvattaminen pakottaa ne arvioimaan tarkemmin sidosyksiköiden toiminnan hyödyllisyyttä ja kannattavuutta.

4. Kuntayhteistyön kehittäminen ja vastuunkannon selkeyttäminen

Vähimmäisomistusvaatimus kannustaa kuntia tekemään tiiviimpää yhteistyötä, sillä sidosyksiköiden käyttö vaatii jatkossa vahvempaa omistajaohjausta. Tämä voi edistää myös alueellisia hankintarenkaita ja yhteistyömalleja, joissa useat kunnat yhdistävät voimansa palveluiden hankinnassa.

Samalla selkeämpi omistussuhde parantaa vastuunkantoa kriisitilanteissa, sillä selkeä omistajuus mahdollistaa paremman päätöksenteon ja hallinnan.

5. Huoltovarmuuden ja hankintamarkkinoiden avoimuuden parantuminen

Avoimemmat julkiset hankintamarkkinat vähentävät riippuvuutta yksittäisistä sidosyksiköistä ja suurista palveluntarjoajista, mikä vähentää julkisten palveluiden haavoittuvuutta. Hajautetumpi markkina edistää innovaatioita ja luo vaihtoehtoisia toimintamalleja, jotka tekevät julkisen sektorin toiminnasta joustavampaa ja kriisinkestävämpää.

Tiivistettynä:

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimus tuo mukanaan merkittäviä taloudellisia, kilpailullisia ja hallinnollisia hyötyjä. Se vahvistaa pk-yritysten asemaa julkisissa hankinnoissa, kannustaa innovaatioihin, lisää kilpailua ja tehostaa julkisten varojen käyttöä. Software Finland ry tukee vahvasti tämän uudistuksen toteuttamista osana laajempaa hankintareformia.

Samalla haluamme tuoda esille että 10% vähimmäisomistusvaatimus ei mielestämme ole paras ratkaisu. Väestöpohjaan perustuva omistusten rajoittaminen toimisi huomattavasti paremmin.

Esimerkiksi 200.000 tai 250.000 asukkaan yhteisraja omistajien osalta mahdollistaisi useamman kun kymmenen vierekkäisen pienen kunnan yhteisen toiminnan paikallisesti esim Pohjois- tai Itä-Suomessa paremmin sidosyksiköiden osalta.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Software Finland ry pitää 174 §:ään esitettyjä siirtymäsäännöksiä perusteltuina ja tasapainoisina. Aikataulu on riittävän ripeä, jotta sidosyksikköjärjestelyiden uudistaminen etenee tehokkaasti, mutta samalla riittävän hallittu, jotta julkisyhteisöt ja markkinatoimijat ehtivät sopeutua muutoksiin.

Siirtymäsäännökset takaavat myös, että eri toimialojen yritykset saavat kohtuullisen valmistautumisajan vastatakseen julkisten hankintamarkkinoiden avautumiseen. Tämä antaa ICT-yrityksille ja muille palveluntarjoajille mahdollisuuden mukauttaa liiketoimintaansa, kehittää uusia palvelukokonaisuuksia ja kasvattaa kapasiteettiaan vastaamaan julkisen sektorin tarpeisiin.

Kaiken kaikkiaan pidämme esitettyjä siirtymäaikoja tasapainoisina ja toteuttamiskelpoisina osana sidosyksikköuudistuksen hallittua toimeenpanoa.

Software Finland ry on tutkinut (2024) ohjelmistoalan jäsenyritystensä kyvykkyyttä ja valmiutta palvella julkisen sektorin asiakkaita ja tämä valmius on alalla todettu olevan hyvä. Ohjelmistoalalla on myös välitön valmius palvella julkista sektoria ilman siirtymäaikaa.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

--

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistuosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Software Finland ry ei pidä tarpeellisena säätää yleisiä poikkeuksia sidosyksiköiden 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimukseen. Poikkeusten salliminen voisi avata mahdollisuuksia keinotekoisille järjestelyille, joilla vältettäisiin kilpailuttaminen ja markkinoiden avaaminen, mikä olisi vastoin hankintalain uudistuksen tavoitteita.

Katsomme kuitenkin, että poikkeuksellisiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin liittyvät, erityislailla säädetyt sidosyksiköt voisivat olla perusteltuja poikkeustapauksia. Tämä linjaus on yhteneväinen työryhmän mietinnön perustelujen kanssa. Valtio-omisteiset kriittisiä toimintoja hoitavat sidosyksiköt, kuten

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus, joka vastaa LUMI-supertietokoneen operoinnista, voivat olla tällaisia poikkeustapauksia.

Mikäli poikkeuksia sallitaan, niiden tulee olla täsmällisesti rajattuja ja perusteltuja erityislaissa, jotta vältetään kilpailuneutraliteetin heikentäminen ja markkinoiden sulkeminen perusteettomasti.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Software Finland ry pitää huoltovarmuuden ja turvallisuusnäkökohtien lisäämistä hankintalain 2 §:ään perusteltuna, erityisesti muuttuneessa turvallisuusympäristössä.

Samoin pidämme tärkeänä hankintalain uutta 71 §:ää, joka selkeyttää hankintayksiköiden mahdollisuuksia asettaa turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskevia ehtoja hankinnan elinkaaren turvaamiseksi.

On kuitenkin tärkeää huomioida, että turvallisuuden ja huoltovarmuuden kannalta keskeistä on toimiva, monipuolinen ja kilpailullinen hankintamarkkina. Liiallinen riippuvuus yksittäisistä suurista toimittajista tai sidosyksiköistä voi heikentää markkinoiden kehittymistä ja aiheuttaa riskin huoltovarmuudelle. Laaja ja kilpailukykyinen toimittajapooli on keskeinen tekijä varmistettaessa, että julkisella sektorilla on saatavilla resilienssiä, joustavuutta ja varautumiskykyä vaativissa olosuhteissa.

Pidämme esitettyjä muutoksia oikeansuuntaisina, mutta korostamme, että turvallisuus- ja huoltovarmuustavoitteet toteutuvat parhaiten, kun julkiset hankinnat perustuvat avoimeen ja terveeseen kilpailuun. Tässä yhteydessä on vältettävä markkinoiden sulkemista, mikä voisi pitkällä aikavälillä johtaa turvallisuuden ja huoltovarmuuden kannalta epäedulliseen tilanteeseen.

Huoltovarmuuden ja turvallisuusnäkökohtien lisääminen hankintalain tavoitteita koskevaan 2 §:ään on muuttuneen turvallisuusympäristön tähden perusteltua. Nämä muutosehdotukset ovat yhteydessä hankintalakiin esitettyyn uuteen 71 §:ään, jossa selvennettäisiin sitä, että hankintayksikkö voi hankinnan kohdetta kuvaavissa määritelmässä asettaa turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskevia ehtoja, joilla voidaan varmistaa hankittavan tuotteen, palvelun tai urakan toimivuus ja häiriötön käyttö hankinnan koko elinkaaren ajan.

Muistutamme, että myös näiden tavoitteiden toteutuminen edellyttää toimivia hankintamarkkinoita, jotka tuottavat kattavan ja varautumiskykyisen toimittajapoolin.

Liiallinen riippuvuus yksittäisistä isoista toimittajista tai sidosyksiköistä johtaa markkinoiden alikehittymiseen, mikä puolestaan aiheuttaa riskin huoltovarmuuden ja turvallisuuden kannalta epäsuotuisan tilanteen syntymiselle.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Software Finland ry pitää ehdotusta kannatettavana.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

--

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Software Finland ry pitää ehdotusta kannatettavana.

Muut huomiot

Software Finland ry:n muut huomiot hankintalain uudistukseen

Sidosyksikköhankintojen laajamittainen käyttö on valitettavasti vähentänyt julkisten hankintojen tosiasiallista läpinäkyvyyttä, koska inhouse -yhtiöitä ei koske julkisuuslaki (kuten kaupunkeja, kuntia, hyvinvointialueita etc) eikä inhouse -yhtiöiden omaehtoinen avoimuus ole ollut tehokasta ja kattavaa, mitä tullut esille tutkijoiden osalta (mm. Jyväskylän Yliopisto 2024). Ehdotamme että julkisuuslaki ulotetaan koskemaan myös inhouse-yhtiöitä, edistääksemme markkinoiden toimivuutta ja läpinäkyvyyttä.

Hankintalain uudistus on kokonaisuudessaan tärkeä askel kohti tehokkaampia ja kilpailullisempia julkisia hankintamarkkinoita, mutta se ei yksin riitä toteuttamaan kaikkia hallitusohjelmaan kirjattuja uudistuksia. Hankintalaki säätelee hankintaprosessia, mutta useat keskeiset julkisia hankintoja koskevat uudistukset liittyvät hankintaa edeltäviin hallintotoimiin, joihin on puututtava muilla lainsäädännöllisillä ja ohjauskeinoilla.

Hallitusohjelmassa on linjattu merkittäviä uudistuksia, kuten:

”Hallitus parantaa julkisen sektorin tehokkuutta sekä vahvistaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen edellytyksiä rajaamalla julkisen sektorin mahdollisuuksia tuottaa in house-yksiköissä sellaisia tukipalveluita, joissa on olemassa toimiva markkina, kuten siivous-, taloushallinto-, ruoka- ja ICT-palveluissa.”

”Tiukennetaan lainsäädäntöä siten, että sidosyksikköhankintoja voidaan tehdä vain silloin, kun ne ovat kokonaistaloudellisesti edullisempia kuin markkinoilla toimivat vaihtoehdot tai kun tähän on muu erityisen painava julkinen intressi.”

”Kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietojen, kuten ostolaskutietojen julkisuutta sekä oman tuotannon ja ostopalveluiden, vertailukelpoisuutta parannetaan. Ostolaskutietojen julkistaminen tehdään pakolliseksi, julkisuuslain periaatteet huomioiden.”

”Säädetään julkisyhteisöjen ostolaskudata avoimesti ja keskitetysti julkaistavaksi ilman erillistä pyyntöä.”

”Hallitus uudistaa kuntalakia ja hyvinvointialuelakia huomioimaan paremmin taloudellinen vastuullisuus ja kuntien yritystoiminnan markkinavaikutukset.”

Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää muita lainsäädäntötoimia, kuten hankintatietolakia, kuntalakia ja hyvinvointialuelakia, sekä muita ohjauskeinoja. Valitettavasti valmistelu ei ole edennyt riittävän nopeasti.

Hankintareformin todellisten hyötyjen saavuttaminen edellyttää, että myös nämä uudistukset etenevät määrätietoisesti hankintalain päivittämisen rinnalla. Ilman laajempaa sääntelykokonaisuutta julkisten hankintojen kilpailullisuuden, avoimuuden ja tehokkuuden kehittäminen jää puolitiehen.

Ehdotamme myös seurantamekanismia kilpailun kehittymiselle. Ehdotuksemme on että TEM julkaisee vuosittain raportin hankintamarkkinoiden kilpailun avoimuudesta, toimivuudesta ja inhouse-hankintojen vaikutuksista eri toimialoilla.

Roiha Rasmus
Software Finland ry